

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1929 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets memorial i anledning av inom kamrarna jämlikt § 57 riksdagsordningen gjorda anmälningar om anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för finansdepartementet.

Enligt utdrag av protokollet hos riksdagens första kammare för den 22 maj 1929 har kammaren till konstitutionsutskottet remitterat en av herr *Möller*, i den ordning § 57 riksdagsordningen föreskriver, gjord anmälan mot statsrådet Wohlin, vilken anmälan vid öppnandet av det förseglade konvolut, som avlämnats vid anmälans framställande, befanns avse dennes handläggning av vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor.

Vidare har, enligt utdrag av protokoll hos riksdagens andra kammare för den 22 maj 1929, kammaren till konstitutionsutskottet remitterat en av herr *Flyg*, i den ordning § 57 riksdagsordningen föreskriver, gjord anmälan mot statsrådet och chefen för finansdepartementet, vilken anmälan vid öppnandet av det förseglade konvolut, som vid anmälans framställande avlämnats, likaledes befanns avse dennes handläggning av vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor.

Konstitutionsutskottet anhöll den 24 maj 1929 i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver, att till utskottet måtte överlämnas protokollet över finansärenden den 13 maj 1929, i vad det angår vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor, och övriga möjligen förefintliga statsrådsprotokoll i ärenden angående samma bank för innevarande år, samt samtliga till dessa ärenden hörande handlingar och övriga möjligen förefintliga handlingar till ännu icke i konselj behandlade mål angående Aktiebolaget Jordbrukarbanken ävensom att det måtte göras hemställan därom, att till utskottet överlämnades vid styrelsens för Aktiebolaget Jordbrukarbanken sammanträden för innevarande år förda protokoll, i vad de berörde frågor i samband med nämnda regeringsärenden samt till dessa protokoll hörande skrivelser.

Såsom svar härå överlämnades till utskottet:

1) statsrådsprotokollet den 15 februari 1929, innefattande följande Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande ärenden, nämligen:

Bihang till riksdagens protokoll 1929. 5 saml. 15 häft. (Nr 22.)

a) under punkten 51: angående ifrågasatt särskild instruktion för Aktiebolaget Jordbrukarbanken,

b) under punkten 52: angående utseende av ombud att å bolagsstämma med aktieägarna i Aktiebolaget Jordbrukarbanken föra talan och utöva rösträtt för staten såsom aktieägare i bolaget,

c) under punkten 53: angående utseende av styrelseledamöter och revisorer i Aktiebolaget Jordbrukarbanken m. m.,

2) utdrag av statsrådsprotokollet den 26 april 1929: angående utseende av en ledamot och en suppleant i styrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken,

3) statsrådsprotokollet den 13 maj 1929 angående vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor,

4) skrivelse den 25 maj 1929 från ordföranden i styrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken jämte däri omförmälda handlingar,

5) skrivelse den 22 maj 1929 från häradshövdingen Sven Bellinder jämte därtill hörande bilagor.

Handlingarna i de under 1 a) och b) samt 2) antecknade ärendena voro bifogade. Till ärendet under 1 c) uppgavs, att inga handlingar funnes. Handlingarna i det under 3) antecknade ärende överlämnades jämväl.

Utskottet, som vill bringa i erinran, att det i statsrådsprotokollet för den 13 maj 1929 omförmälda ärendet såsom proposition nr 238 avlätits till riksdagen, tillåter sig hänvisa till innehållet i sagda proposition.

Vidkommande de handlingar, som höra till sagda proposition och som till utskottet överlämnats, har utskottet ansett sig böra till ärendets fullständiga belysning här nedan återgiva dessa, varvid dock utskottet uteslutit dels namnen å de angivna gäldenärerna, dels två P. M., som mera ingående behandla de ekonomiska förhållandena inom Svenska Lantmännens Riksförbund.

1)

V. P. M.

angående Aktiebolaget Jordbrukarbanken.¹

Bil. 1.

Bankens *ställning* per den 31 mars 1929 framgår av bifogade översikt.

Fonderna utgöra 20,250,000 kronor; inlåningen från allmänheten, inkl. kommuner o. dyl., uppgår till 136,100,000 kr. samt inlåningen från banker och sparbanker till 11,600,000 kr.; utlåningen, inkl. rediskonterade växlar (4,600,000) utgör 138,300,000 kr. och fordringarna hos in- och utländska banker 7,000,000 kr.; omslutningen likaledes med rediskonterade växlar är 175,865,000 kr. Under april månad hava dessa siffror ändrats, enär inlåningen gått ned avsevärt. I bilaga 2 lämnas vissa uppgifter beträffande rörelsen vid kontoren under år 1928.

Bil. 2.

Beträffande de olika tillgångsposterna kunna till en början »*kassa*» och »*invisningar*», tillhopa 2,636,000 kr., förbigås såsom varande fullvärdiga.

Bil. 3.

Fastigheters konto, bilaga 3, kr. 2,602,000, bör ökas med under fastighetsaktiebolagen Agraria, Oikos och Securus bokförda bankhusen i Stockholm, Gävle och Falun, kr. 3,900,000 ävensom med under tillfälliga räkningar bokförda 3 st. fastigheter tillhopa kr. 219,000. Bokvärdet för en del av de å fastighetskontot förda fastigheterna ligger i överkant; en nedsättning av detta

¹ Bilagorna äro här ej återgivna.

värde om sammanlagt c:a 300,000 kr. synes påkallad. Detsamma gäller om bankhuset i Stockholm. Bokvärdet ligger med 240,000 kr. över taxeringsvärdet. Fastighetens läge är emellertid en omständighet, som kan försvara bokvärdet. Vid sträng värdering torde man dock få gå ned till 2,000,000 kr. Bankfastigheterna i Gävle och Falun tarva nedskrivning med belopp, som icke understiger 200,000 kr. De under tillfälliga räkningar bokförda fastigheter böra nedskrivas med c:a 100,000 kr. För bankens fastigheter beräknas avskrivningsbehovet sålunda för gynnsamt fall till c:a 600,000 kr. och för mindre gynnsamt fall till c:a 1,400,000 kr.

Inventariers konto, kr. 50,000, torde här kunna lämnas utan erinran.

Obligationsinnehavet, kr. 10,025,000, finnes förtecknat å bilaga 4. Vid justering av bokvärdena till ungefärlig dagskurs framkommer ett överskott av omkring 250,000 kr.

Bil. 4.

Aktieinnehavet, kr. 6,436,000, återfinnes å bilaga 5. Börsnoterade och i marknaden förekommande aktier hava ett dagsvärde av kr. 377,500. Såsom värdelösa hava ansetts aktierna i Ab. Georg, Ab. Gloriaverken, Ab. Oikos, Ab. Skogsförvaltning, Ab. Turion, Svenska ab. Navigator, Ab. Slöörs maskin- och redskapsaffär och Träförädlings ab. i Karlskrona. För Ab. Kvarnintressenters stamaktier och för aktierna i Sulfitt ab. Göta torde kunna sättas ett värde av 80 %. I övrigt hava bokvärdena godtagits. Aktieportföljens värde blir efter dessa beräkningsgrunder c:a 3,300,000 kr. och avskrivningsbehovet alltså omkring 3,150,000 kr. Tagas stamaktierna i Kvarnintressenter och aktierna i Göta till pari samt aktierna i Svenska ab. Navigator till bokfört värde, minskas avskrivningsbehovet med 800,000 kr. till 2,350,000 kr.

Bil. 5.

Bland fordringar beroende på konkurs, lagsökning eller moratorium (s. k. *nödlidande fordringar*) märkas:

Bil. 6.

— — — mot livförsäkringsbrev å 500,000 kr. samt annan till största delen problematisk säkerhet ..... kr. 1,150,000, därå förlusten i gynnsamt fall torde böra beräknas till c:a 600,000 kr. och i mindre gynnsamt fall till inemot 1,100,000 kr., samt

Ab. X mot aktier i Ab. Y ..... kr. 713,000, som måste räknas såsom toalförlust. (Mot Ab. X andra lån svara fastigheter, som berörts ovan.)

I övrigt torde förlusten å hithörande fordringar, med undantag för Ab. Y och Z, vilka omförmälas nedan, knappast komma att överstiga 200,000 kr. Förlusten under dessa konton torde alltså kunna beräknas i gynnsamt fall till 1,500,000 kr. och i mindre gynnsamt fall till 2,000,000 kr.

Bland bankens övriga engagemang möter först *Svenska lantmännens riksförbund med underorganisationer*. Riksförbundet har egna skulder till banken å ..... kr. 1,275,000 och ansvarsförbindelser uteslutande för underorganisationer (centralföreningarna) å ..... » 15,536,000.

Bil. 7.

Vad först angår de egna förbindelserna så saknas täckning för 625,000 kr., och för 250,000 kr. är säkerheten problematisk. Om förbundet nödgades likvidera nu, skulle dessa belopp, tillhoppa 875,000 kr., bliva bankens förlust. Emellertid hava sedan senaste undersökning (februari 1928) bortamorterats förbindelser av enahanda beskaffenhet om 740,000 kr. Om förbundet får fortsätta sin verksamhet, synes man därför kunna räkna med att även de resterande undermåliga egna förbindelserna skola gäldas.

Beträffande värdet av riksförbundets förbindelser med centralföreningarna samt dessa senare föreningars övriga förbindelser till banken (egna kr. 2,200,000, trass. kr. 6,500,000) är knappast möjligt att göra någon förlustbe-

räkning, då dessa förbindelsers bonitet ytterst och till största delen hänger på föreningsmedlemmarnas betalningsförmåga. Hos en del centralföreningar finnes dock en mera framträdande risk.

Förlustrisken kan i avseende å andra tillgångar än fordringar sättas till omkring 1,000,000 kr. Emellertid hava särskilt under de två sista åren en hel del föreningar kunnat förbättra sin ställning, och utsikter till att denna förbättring skall fortgå saknas ej. Man torde därför i gynnsamt fall icke behöva räkna med någon avsevärd förlust å detta engagemang.

Bil. 8. *Ab. M* har egna förbindelser om tillhoppa ..... kr. 2,653,000 och ansvarsförbindelser huvudsakligen med dotterbolaget N .. » 697,000.

Att göra en uppskattning av detta engagemang ställer sig svårt. Växlarna, som avse färdiga varor och väl även fordringar, torde få anses fullvärdiga. De egna förbindelserna åter, som huvudsakligen vila på verkstaden i — — — med tillbehör samt lager, hava, om rörelsen lägges ned, icke stort värde; förlusten uppskattas här i gynnsamt fall till 1,500,000 kr. och i ogynnsamt fall till 2,000,000 kr. Verkstaden lär emellertid vara i full gång, och utsikterna för året skola enligt uppgift vara tillfredsställande.

Bil. 9. *Ab. Y:s* egna förbindelser utgöra ..... kr. 3,547,000 och dess ansvarsförbindelser ..... » 2,492,000. Av de egna förbindelserna vila kr. 1,767,000 å inteckningar, enligt uppgift liggande inom något så när betryggande värden, i försålda fastigheter. Kr. 1,780,000 vila åter å inteckningar i tomtmark m. m. Här bör räknas med förlust, som på föreliggande material icke kan till siffran bestämmas, men som icke torde understiga 600,000 kronor.

Bland mera avsevärda *engagemang vid huvudkontoret*, som förtjäna uppmärksamhet, hava i övrigt noterats:

— — egna förb.	5,200,000
— — » »	1,200,000
— — » »	2,155,000
— — » »	400,000
— — » »	980,000
— — » »	670,000

Förlust torde icke behöva beräknas för dessa engagemang med undantag för de två sistnämnda. För dessa och en del smärre engagemang uppställas approximativa förlustsiffror om resp. 400,000 och 600,000 kr.

Vid *avdelningskontoren* märkas enligt engagemangsförteckningar per 31/12 1928 följande större engagemang:

— — — — —	1,400,000
— — — — —	350,000
— — — — —	960,000
— — — — —	370,000
— — — — —	2,000,000
— — — — —	5,600,000

Någon anledning att för närvarande här räkna med förlust föreligger ej utom beträffande — — — . För detta och några andra kontor, där mindre engagemang finnas, som torde medföra förlust, sättes förlustsiffran till 400,000 kr.

En sammanställning av förenämnda förlustsiffror ger följande resultat:

	i gynnsamt fall:	i ogynnsamt fall:
Fastigheter	600,000	1,400,000
Aktier	2,350,000	3,150,000
Nödlidande fordringar	1,500,000	2,000,000

	i gynnsamt fall:	i ogynnsamt fall:
Engagemang:		
Riksförbundet med underlyd.	—	1,875,000
M	1,500,000	2,000,000
Y	600,000	800,000
andra vid H. K.	400,000	600,000
» » avd.kontor »	400,000	400,000
Summa kr.	7,350,000	12,225,000

Siffrorna, som i stor utsträckning äro approximativa, hänföra sig till nu förhandenvarande förhållanden. Den större förlustsiffran är en minimisiffra, om banken skulle försättas i likvidation och nödgas realisera sina tillgångar. Den mindre siffran torde ungefärligen svara mot det underskott, varmed en bank, som vill övertaga Jordbrukarbankens rörelse, bör räkna vid värdering av tillgångarna.

Omedelbart avskrivningsbehov synes icke vara för handen för annat än aktierna i M och Y samt några andra aktieposter ävensom för en del nödlidande fordringar, tillhoppa c:a 2,500,000 kronor.

Till att möta dessa avskrivningar och risker finnas reserverade medel, övervärde å obligationer samt reservfond . . . . . kr. 834,000
 aktiekapitalet . . . . . » 20,000,000

Bankens nettovinst före avskrivningar hava under de tre senaste åren varit i runda tal resp. 1,600,000, 1,800,000 och 1,600,000 kr.

Stockholm den 27 april 1929.

F. von Krusenstjerna.

2) *Avskrift.*

Protokoll, hållet vid sammanträde med centralstyrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 3 maj 1929.

Närvarande: Herrar Insulander, Snellman, Dahlgren, Gustafsson, Henriques, Jönsson, Bengtsson och Ahlenius.

§ 1.

Generaldirektör Insulander meddelade, att han denna dag kallats till statsministern och därvid erhållit meddelande, att fråga väckts om försäljning av statens intressen i Aktiebolaget Jordbrukarbanken och att man i dylikt syftemål konfererat med verkställande direktörerna för Stockholms Enskilda Bank, Skandinaviska Kreditaktiebolaget och Aktiebolaget Svenska Handelsbanken.

För fullföljande av dessa förhandlingar ansågs erforderligt, att bankinspektören lämnade sagda direktörer en orientering angående Jordbrukarbankens ställning, och önskade statsministern att så skulle ske men ville dessförinnan inhämta Jordbrukarbankens styrelses förklaring, att styrelsen icke hade någon erinran emot en dylik åtgärd.

Efter diskussionen i ärendet beslöt styrelsen meddela statsrådet, att styrelsen, vid det förhållande att från regeringen uttalats ett bestämt önskemål i nämnda hänseende, ej ansåg sig kunna annat än för sin del icke lägga hinder i vägen för att bankinspektören, i den mån han själv ansåg lämpligt och riktigt, lämnade de tre bankdirektörerna meddelanden om bankens förhållanden.

Detta beslut förklarades omedelbart justerat, och uppdrogs åt ordföranden att lämna finansministern del av detta beslut, vilket omedelbart skedde.

Justerat:
Erik Insulander.

In fidem:
Emil Henriques.

Vidimeras:
G. Dahlgren. G. Ahlenius.

3) Till Statsrådet Herr Professor Nils Wohlin,
Stockholm.

Aktiebolaget Jordbrukarbankens styrelse har i anledning av det meddelande, styrelsen i går mottog rörande ifrågasatt försäljning av statens aktieinnehav i banken, ansett sig i styrelsens protokoll böra göra ett uttalande i ärendet, och tillåter sig styrelsen härmed vördsamt till Eder överlämna närslutna avskrift av uttalandet i fråga. Stockholm den 4 maj 1929.

Å bankstyrelsens vägnar:
Erik Insulander. G. Dahlgren.

Avskrift.

Protokoll, hållet vid sammanträde med centralstyrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 4 maj 1929.

Närvarande: Herrar Insulander, Snellman, Dahlgren, Gustafsson, Henriques, Jönsson, Bengtsson och Ahlenius.

§ 1.

Då det på sätt, gårdagens protokoll närmare utvisar, kommit till bankstyrelsens kännedom, att regeringen hade under övervägande att försälja statens aktieinnehav i banken, ansåg sig styrelsen böra till protokollet göra följande uttalande:

Jordbrukarbanken bildades genom övertagande av Svenska Lantmännens Banks tillgångar och skulder. De uppskattningar, som härvid verkställdes angående tillgångarnas värde, kommo till synnerligen olika resultat, givetvis i väsentlig mån beroende på den korta tid, som stod till buds för värderingarnas åstadkommande. Den vid bankens stiftande tillsatta styrelsen hade icke heller beretts tillfälle att före börjandet av sitt arbete bilda sig någon egen uppfattning om bankens ställning, vilken sålunda vid tidpunkten ifråga var styrelsens fullständigt obekant. Jordbrukarbanken fick emellertid övertaga tillgångarna efter värden, som visat sig vara betydligt överskattade. Man torde kunna uppskatta dessa övervärderingar till cirka 12,000,000 kronor, på vilket belopp banken sålunda icke haft någon ränteinkomst, och vilket belopp måste intjänas, innan bankens grundfond motsvarades av effektiva värden. Under de år, som banken drivit sin verksamhet, hava även uppkomna vinster använts för avskrivningsändamål, vilket givetvis icke varit erforderligt, därest ovannämnda överskattning och därigenom förefintlig brist icke förelegat. Bankens vinster, som under normala förhållanden skulle hava varit fullt tillräck-

liga att lämna skälig ränta å det av staten insatta kapitalet, hava, tack vare den växande omfattningen av bankens rörelse, under de gångna verksamhetsåren uppgått till belopp, som möjliggjort för banken att å övertagna nödlidande engagement m. m. avskriva cirka 6,000,000 kronor. Den på grund av ovannämnda övervärdering kvarstående bristen torde kunna uppskattas till 5 å 6,000,000 kronor, beroende på vilken uppfattning man hyser angående framtidsutsikterna för vissa av de företag, vari bankens nödlidande engagement äro tillfinnandes.

Bankstyrelsen har på grund av ovannämnda ekonomiska förhållanden icke haft möjlighet att utan vidare nedlägga företag, som inneburit riskmoment för banken, och omedelbart avskriva de förluster, som härigenom skulle framkommit, utan måst inrikta sig på att söka sanera och tillrättalägga de företag, vari banken varit intresserad. Detta har givetvis icke kunnat ske utan avsevärda ekonomiska uppoffringar, särskilt för de kooperativa lantmannasammanslutningarna, uppoffringar som i vissa fall varit väsentligt större än de, med vilka det ursprungligen räknats. Styrelsen har utgått ifrån, att vid bankens bildande förefintliga brister måste täckas, innan utdelning å aktiekapitalet kunde lämnas, och har ansett sig med fog kunna hysa den förhoppningen, att, därest verksamheten komme att fortsättas under normala förhållanden ytterligare 3 å 4 år, bankens portfölj skulle befinna sig i tillfredsställande skick och detta läge sålunda vara uppnått. Härigenom skulle även hava skapats en lämplig utgångspunkt för statsmakternas övervägande av, huruvida och i så fall på vilket sätt statens intressen i Jordbrukarbanken borde avvecklas. Styrelsen hade hyst den uppfattningen, att ett dylikt övervägande icke skulle ifrågakomma förrän vid en tidpunkt, då de jordbruksintressen, vilkas stödjande varit det väsentliga motivet för statens kapitalinsats i banken, skulle hava möjlighet och kunnat beredas tillfälle att övertaga banken och sålunda bevara det ursprungliga syftemålet med statens kapitalinsats vid bankens bildande, vilket syntes så mycket mera naturligt, som, enligt vad styrelsen under bankens verksamhet i rikt mått erfarit, förekomsten av en på jordbrukets speciella intressen inriktad bank inom jordbruksnäringen allmänt hålles för önskvärd.

Den tidpunkt, då bankstyrelsen förmenat att försäljningsfrågan lämpligen kunde komma under övervägande, har sålunda ännu icke inträffat, och man torde kunna utgå ifrån, att, därest en försäljning nu äger rum, de ifrågavarande lantmannaintressena icke äro i tillfälle att vidtaga några åtgärder för bankens förvärvande. Därest normala förhållanden vore rådande, synes det därför styrelsen som om tidpunkten för en eventuell försäljning icke ännu vore för handen. Den situation, som inträffat genom att bankens insättare i viss utsträckning under intryck av inom vissa sparbanker inträffade förhållanden blivit uppskrämda genom i hög grad ovederhäftiga artiklar i en av stockholmstidningarna, har visserligen skapat en situation, som, därest kampanjen emot banken fortsattes, kan tänkas föranleda behovet av särskilda åtgärders vidtagande för undvikande av allt för stora svårigheter för bankens drift, men bankstyrelsen hade i det längsta velat hoppas, att dessa åtgärder skulle antaga en annan form än en försäljning av banken.

Därest regeringen likväl anser, att en försäljning nu bör komma till stånd, tillåter sig styrelsen framhålla nödvändigheten av, att åtgärder vidtagas för möjliggörande av jordbrukskooperationens fortsatta verksamhet i huvudsak efter de riktlinjer, efter vilka densamma nu arbetar. Slutligen vill styrelsen framhålla kravet å skapandet av betryggande garantier för bankens stora personal, vilken under stundom svåra och uppsplitande förhållanden med nit och intresse städs fullgjort sina åligganden.

Styrelsen beslöt, att utdrag ur detta protokoll skulle tillställas hans excel-

lens statsministern samt herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet.

Denna paragraf förklarades omedelbart justerad.

In fidem:
Emil Henriques.

Justerat:
Erik Insulander.

Vidimeras:
C. G. Segerstråle. G. Dahlgren.

4) Avskrift.

Protokoll, hållet vid sammanträde med centralstyrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 5 maj 1929.

Närvarande: Herrar Insulander, Snellman, Dahlgren, Gustafsson, Henriques, Jönsson och Ahlenius.

§ 1.

Generaldirektör Insulander anmälde, att statsrådet Wohlin meddelat, att bankinspektören till honom framfört hemställan från de storbanksdirektörer, med vilka förhandlingar fördes angående eventuell försäljning av statens aktieinnehav i Jordbrukarbanken, att närmare detaljerade upplysningar måtte lämnas dem angående vissa av Jordbrukarbankens större engagemang, samt att finansministern önskade, att Jordbrukarbankens styrelse skulle lämna sitt medgivande till att så skedde. I anledning härav beslöt styrelsen förklara, att styrelsen icke ansåg sig kunna motsätta sig finansministerns således direkt framförda önskemål, och skulle önskade upplysningar således ställas till vederbörandes förfogande, varvid styrelsen likväl ansåg, att några närmare upplysningar angående M. icke borde lämnas, enär åtminstone två av storbankerna finansierade direkt med M. konkurrerande företag. Generaldirektör Insulander upplyste, att förhandlingarna nu fördes icke endast med de i tidigare protokoll omförmälda direktörerna utan även med representant för Aktiebolaget Göteborgs bank.

Ovanstående beslut förklarades omedelbart justerat.

In fidem:
Emil Henriques.

Justerat:
Erik Insulander.

Vidimeras:
Emil Henriques. B. Ekstam.

5) Avskrift.

Protokoll, hållet vid sammanträde med centralstyrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 6 maj 1929.

Närvarande: Herrar Insulander, Snellman, Dahlgren, Gustafsson, Henriques, Jönsson, Bengtsson och Ahlenius.

§ 1.

Generaldirektör Insulander anmälde, att det medgivande, som styrelsen vid gårdagens sammanträde lämnat beträffande vissa upplysningars ställande till storbankschefernas förfogande, icke ansetts tillfyllestgörande för att dessa skulle kunna bilda sig en uppfattning angående värdet av Jordbrukarbankens

tillgångar, och hade framställning av direktörerna ifråga därför gjorts till finansministern, att bankens samtliga engagemang skulle ställas till förfogande. Finansministern hade förklarat, att han önskade att styrelsen tillmötesgick denna framställning. Då styrelsen icke ansåg sig kunna motsätta sig det av finansministern sålunda framförda kravet, beslöt styrelsen på så sätt bifalla framställningen, att alla de upplysningar, som kunde anses erforderliga för förhandlingarnas genomförande och icke kunde anses som tydligen skadande tredje mans rätt, skulle ställas till vederbörandes förfogande.

In fidem:

Emil Henriques.

Justerat:

Erik Insulander.

Vidimeras:

Emil Henriques. B. Ekstam.

6)

P. M.

rörande värdet av hypoteket för aktiebolaget Stockholms hypotekskassas utav aktiebolaget Jordbrukarbanken upplagda obligationslån.

Som ledning för värderingen ha lagts inom banken upprättade förteckningar över säkerheterna, sådana de befunnits vid inventering den 16 nästlidne april, vid vilken inventering närvarit såväl allmänna ombudet som en ledamot i kassans styrelse och en representant för banken.

Säkerheten för obligationslånet av *den 1 oktober 1926* med en återstående skuld å kr. 969,000 synes tillräcklig, vilket även synes vara förhållandet beträffande säkerheten för lånet av *den 15 december 1927* med ett utelöpande oamorterat lånebelopp å kr. 1,482,000.

Säkerheten för obligationslånet av *31 januari 1927* med en återstående skuld å kr. 1,938,000 synes däremot till den del eller kr. 216,046, den utgöres av in-teckningar i fastigheter inom Mälarhöjdens område, förete en brist å c:a 100,000 kr.

Bristen i säkerheten för obligationslånet av *den 30 juni 1928* med ett skuld-belopp å kr. 1,000,000, vilken säkerhet helt utgöres av in-teckningar i fastig-heter inom nyssnämnda område, synes kunna skattas till 125,000 å 150,000 kr.

Nämnda brister hava beräknats med hänsyn till en otillfredsställande ränta-bilitet å och erforderliga kostnader i och för färdigställande av ett flertal utav fastighetsaktiebolaget Mälarhöjden ägda fastigheter.

Slutligen kan tilläggas att i ett bankens direkta lån å kr. 508,000 till kassan synes föreligga en brist å i runt tal kr. 15,000, varemot kunna sättas kassans i banken å checkräkning inestående medel kr. 14,400.

Stockholm den 7 maj 1929.

A. Dahlin.

7) Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. finansdepartementet, N. Wohlin.

Av regeringen anmodade att avlämna ett köpeanbud å aktierna i Aktiebolaget Jordbrukarbanken få vi härmed meddela, att vi efter av delegerade verkställd granskning av bankens ställning funnit, att av dess till 20 miljoner kronor upp-gående aktiekapital minst kr. 12,000,000:— måtte anses vara med säkerhet förlorade. Vi hålla emellertid före, att försiktigtvis dessutom kr. 3,000,000:— böra avsättas för mötande av förlustrisker, som icke inberäknats i förenämnda siffra.

Därvid hava vi icke beräknat någon förlust å bankens engagemang med riksförbundet och dess olika centralförbund och lokalföreningar, ej heller tagit hänsyn till de förluster, som kunna uppkomma för banken i samband med dess mellanhavanden med Aktiebolaget Stockholms Hypotekskassa.

Under förutsättning att förbindelserna med riksförbundet jämte underorganisationer kunna bli banken avlyftade, exempelvis tills vidare genom riksbankens försorg, samt att handläggandet av, respektive ansvaret för de från bankens förbindelser med Aktiebolaget Stockholms Hypotekskassa eventuellt uppkommande åtgärder, kostnader och förluster övertages av exempelvis Aktiebolaget Kreditkassan av 1922, vilja vi emellertid härmed förklara oss beredda

- 1) att för aktierna i Aktiebolaget Jordbrukarbanken erlægga ett pris av 50 % eller kr. 10,000,000: — att med kr. 2,000,000: — årligen utan ränta gäldas under loppet av fem år;
- 2) att garantera bankens insättare full likvid jämte ränta för deras fordringar;
- 3) att i syfte att skapa former för en lugn avveckling av bankens rörelse utfylla dess enligt förestående till kr. 5,000,000: — nedsatta aktiekapital genom inbetalning av nya kr. 15,000,000: — till dess nuvarande belopp av kr. 20,000,000: —.

Detta vårt erbjudande göres under förutsättning att åt ärendet ägnas möjligast skyndsamma behandling och är bindande endast för det fall, att bankens ställning vid tiden för avtalets slutliga träffande icke i nämnvärd mån förändrats i förhållande till vad den i dag utvisar. Stockholm den 7 maj 1929.

Aktiebolaget Göteborgs Bank.

Gust. Ekman.

Aktiebolaget Svenska Handelsbanken.

Helmer Stén.

Aktiebolaget Sydsvenska Banken.

E. Berglöf.

Enskilda Banken i Venersborg.

C. R. von Matern.

Skandinaviska Kreditaktiebolaget.

O. Rydbeck.

Skaraborgs Enskilda Bank.

F. Blomdahl.

Stockholms Enskilda Bank.

M. Wallenberg Jr.

Stockholms Intecknings Garanti
Aktiebolag.

G. Lagercrantz.

Sundsvalls Enskilda Bank.

H. Salén.

Södermanlands Enskilda Bank.

L. O. Hessner.

Uplands Enskilda Bank.

Carl Ameln.

Östergötlands Enskilda Bank.

A. Holm.

8) Herr Statsrådet Nils Wohlin.

Av regeringen anmodade att avlämna ett köpeanbud å aktierna i Aktiebolaget Jordbrukarbanken få nedan förtecknade banker härmed meddela, att vi efter av delegerade verkställd granskning av bankens ställning funnit, att av dess till 20 miljoner kronor uppgående aktiekapital minst kr. 12,000,000: — måste anses vara med säkerhet förlorade. Vi hålla emellertid före, att försiktigtvis dessutom kronor 3,000,000: — bära avsättas för mötande av förlustrisker, som icke inberäknats i förenämnda siffra.

Därvid hava vi icke beräknat någon förlust å bankens engagemang med Riksförbundet och dess olika centralförbund och lokalföreningar, ej heller tagit

hänsyn till de förluster, som kunna uppkomma för banken i samband med dess mellanhavanden med Aktiebolaget Stockholms Hypotekskassa.

Under förutsättning att förbindelserna med Riksförbundet jämte underorganisationer kunna bli banken avlyftade samt att handläggandet av resp. ansvaret för de från bankens förbindelser med Aktiebolaget Stockholms Hypotekskassa eventuellt uppkommande åtgärder, kostnader och förluster övertagas av exempelvis Aktiebolaget Kreditkassan av 1922, vilja vi emellertid härmed förklara oss beredda

- 1) att för aktierna i Aktiebolaget Jordbrukarbanken erlægga ett pris av 50 % eller kr. 10,000,000:— att med kr. 2,000,000:— årligen utan ränta gäldas under loppet av fem år;
- 2) att garantera bankens insättare full likvid jämte ränta för deras fordringar;
- 3) att utfylla dess enligt förestående till kr. 5,000,000:— nedsatta aktiekapital genom inbetalning av nya kr. 15,000,000:— till dess nuvarande belopp av kr. 20,000,000:—.

Detta vårt erbjudande göres under förutsättning att åt ärendet ägnas möjligast skyndsamma behandling och är bindande endast för det fall, att bankens ställning vid tiden för avtalets slutliga träffande icke i nämnvärd mån förändrats i förhållande till vad den i dag utvisar.

Erbjudandet göres å följande bankers vägnar; nämligen Aktiebolaget Göteborgs Bank, Aktiebolaget Svenska Handelsbanken, Aktiebolaget Sydsvenska Banken, Enskilda Banken i Venersborg, Skandinaviska Kreditaktiebolaget, Skaraborgs Enskilda Bank, Stockholms Enskilda Bank, Stockholms Intecknings Garantiaktiebolag, Sundsvalls Enskilda Bank, Södermanlands Enskilda Bank, Uplands Enskilda Bank och Östergötlands Enskilda Bank.

Stockholm den 8 maj 1929.

Aktiebolaget Svenska Handelsbanken.

Helmer Stén.

9)

V. P. M.

angående eventuell försäljning av aktierna i A. B. Jordbrukarbanken.

Såsom motförslag mot det av affärsbankerna avgivna köpeanbud å aktierna i A.-B. Jordbrukarbanken föreslås följande villkor från statsmakternas sida för en försäljning:

1:o) Köpet skall omfatta Jordbrukarbanken med alla dess engagemang och sålunda jämväl inkludera förbindelserna med Svenska Lantmännens Riksförbund och dess underorganisationer.

Däremot bibehålles det av bankerna föreslagna villkoret, att handläggandet av och ansvaret för Jordbrukarbankens förbindelser med A.-B. Stockholms Hypotekskassa övertagas av A.-B. Kreditkassan av 1922.

2:o) Priset för aktierna fixeras till kr. 10,000,000, att med kr. 2,000,000 årligen utan ränta gäldas under loppet av fyra år.

3:o) Bankerna garantera Jordbrukarbankens insättare full likvid jämte ränta för deras fordringar.

4:o) För att tillgodose Riksförbundets behov av rörelsekapital förbinda sig bankerna att låta Jordbrukarbanken tillhandahålla Riksförbundet och eller Centralföreningarna ett förlagslån å 3,000,000 kr. med betalningsrätt efter för-

bundets övriga skulder och ansvarsförbindelser men före medlemsreverserna, lånet bundet räntefritt i tio år för att därefter jämte 5 % ränta återbetalas med en femtedel årligen under påföljande fem år.

5:o) Bankerna förbinda sig att för nya växlar, som diskonteras för Riksförbundet eller dess underorganisationer, hålla en räntesats, som med högst $\frac{1}{2}$ % överstiger gällande diskonto, vare sig diskonteringen sker i Jordbrukarbanken eller annan till köparkonsortiet ansluten bank. Detta åtagande skall gälla för en tid av tio år.

6:o) Såsom en viss compensation för dessa bankernas åtaganden gentemot Riksförbundet erhåller Jordbrukarbanken eller de andra till köparekonsortiet anslutna banker, som övertaga Riksförbundets förbindelser, av riksbanken för en tid av tio år ett returdiskonto av 2 % under gällande diskonto å ett belopp av 10,000,000 kr.

7:o) Bankerna nedskriwa Jordbrukarbankens aktiekapital till 5,000,000 kr. genom avskrivningar och uppläggande av delkrederefond på sätt de finna lämpligt samt utfylla därefter det nedsatta aktiekapitalet genom inbetalning av nya kr. 15,000,000 till dess nuvarande belopp av kr. 20,000,000.

Stockholm den 10 maj 1929.

10) Avskrift.

Protokoll, hållet vid sammanträde med centralstyrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 13 maj 1929.

Närvarande: Herrar Insulander, Snellman, Dahlgren, Gustafsson, Henriques, Jönsson, Bengtsson och Ahlenius.

§ 1.

Anmälades att styrelsen denna dag varit kallad till allmän statsrådsberedning samt att ordföranden i anledning härav anmodat bankens verkställande direktör och ombudsman att jämte honom och vice ordföranden iakttaga inställelse. Vice ordföranden hade på grund av opasslighet varit förhindrad inställa sig, vadan bankstyrelsen vid statsrådsberedningen företrätts av ordföranden, verkställande direktören och ombudsmannen. Hans excellens statsministern hade härvid begärt upplysning om, vilka större engagement, som styrelsen ansåge särskilt betungande för banken, och huru stora förluster, som styrelsen ansåge att dessa engagement kunde beräknas medföra. Frågan hade på given anledning besvarats av ombudsmannen, som därvid framhållit, att under nu ifrågavarande kategori borde hänföras tre av bankens större engagement, nämligen Aktiebolaget M., Aktiebolaget Y. och herr — — —. Hur stora förlusterna å dessa engagement kunde komma att bli, vore givetvis svårt att beräkna, då detta i väsentlig grad kunde bli beroende av konjunkturerna inom de olika områden, som berördes av engagementen i fråga, men att, därest man ville räkna ytterst försiktigt, styrelsen ansåge att man kunde beräkna förlusterna till sammanlagt 5,500,000 kronor, varav skäligen i så fall borde beräknas 3,000,000 kronor å Aktiebolaget M., 1,500,000 kronor å Aktiebolaget Y. samt 1,000,000 kronor å engagementet med herr — — —. Något omedelbart avskrivningsbehov av denna omfattning förelåg visserligen icke, men styrelsen ansåge, att försiktigheten krävde, att man räknade med en dylik förlustrisk.

På fråga av herr finansministern, huruvida icke styrelsen med hänsyn till ovannämnda förhållande ansett skäl föreligga att till bolagsstämman lämna så-

dant meddelande, varom § 91 i lagen om bankrörelse närmare förmåler, förklarade ombudsmannen, att, då de ifrågavarande engagementen, som övertagits från Svenska Lantmännens Bank, icke avvecklats och för övrigt heller icke varit avsedda att avvecklas inom de närmaste åren, det icke kunnat anses, att banken å dessa engagement lidit några förluster och att sålunda formellt skäl saknats att tillämpa nämnda stadgande. Det faktum, att vid bankens bildande icke oväsentliga överskattningar av vissa övertagna engagements värden skett, vore ett förhållande, som bankstyrelsen under bankens verksamhetstid undan för undan haft tillfälle konstatera, men bankstyrelsen hade i överensstämmelse med de av riksdagen vid bankens bildande lämnade direktiven ansett sin uppgift vara att söka så småningom avveckla dylika engagement och hade jämväl haft tillfälle framlägga situationen för vissa tidigare fungerande finansministrar, vilka delat denna styrelsens uppfattning.

Styrelsen bekräftade, att den uppfattning, varåt ombudsmannen sålunda inför statsrådsberedningen givit uttryck, delades av styrelsens ledamöter.

Denna paragraf förklarades omedelbart justerad.

In fidem

Emil Henriques.

Justerat:

Erik Insulander.

Vidimeras:

Emil Henriques. C. G. Segerstråle.

11) *Avskrift.*

Till herr Statsrådet Nils Wohlin.

I det styrelseprotokoll för den 4 maj 1929, varav styrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken haft äran tidigare tillställa herr statsrådet en avskrift, uttalade styrelsen att, därest den presskampanj, som igångsatts mot banken, komme att fortsättas, särskilda åtgärder för insättarnas lugnande voro erforderliga för undvikande av allt för stora svårigheter för bankens drift. Styrelsens ordförande har även haft tillfälle att för herr statsrådet understryka situationens allvar, därest angreppen i pressen fortsattes och insättarna härigenom bleve ytterligare uppskrämda. Läget för banken har nu ytterligare försvårats därigenom, att allehanda okontrollerbara rykten offentliggöras i tidningarna beträffande de undersökningar angående bankens ställning, som uppgivas hava verkställts av ifrågasatta köpare av statens aktieinnehav i densamma, och det resultat, som härvid skulle framkommit. I tidningen Stockholms Dagblad ifrågasattes öppet, huruvida insättarnas medel äro säkerställda, och denna tidnings alarmartiklar, som i rätt stor utsträckning återgivits i landsortspressen, hava på sista tiden åstadkommit en oro bland insättarna, som nu närmar sig panikstadiet. Bankstyrelsen, som icke känner resultatet av ovan nämnda undersökningar, vet dock, att bankens ställning icke är sådan, att någon som helst risk kan anses föreligga för insättarna. Detta förhållande inverkar emellertid icke på att, därest icke omedelbart något effektivt åtgöres för insättarnas lugnande, banken kan bli nödsakad stänga på grund av brist på likvida medel. I dag har stark rusning bland insättarna gjort sig märkbar, särskilt i landsorten, och därest densamma fortsätter, kan banken icke hållas öppen någon längre tid. Bankstyrelsen har ansett sig skyldig att för herr statsrådet utan dröjsmål framlägga den hotande situationen, under vördsam anhängan tillika, att från herr statsrådets sida — det enda håll, varifrån nu-

mera något lugnande inflytande lär kunna utgå — åtgärder vidtagas för hejdande av den rusning från insättarnas sida, som tagit sin början och vars fortsättande banken endast kort tid torde kunna motstå.

Stockholm den 14 maj 1929.

Å bankstyrelsens vägnar:

Erik Insulander.

G. Dahlgren.

Vidimeras:

C. G. Segerstråle. G. Dahlgren.

12) Pressmeddelande beslutat den 14 maj.

Enligt vad T. T. av chefen för finansdepartementet inhämtat, har Kungl. Maj:t under måndagen beslutat proposition till riksdagen rörande Jordbrukarbanken. Propositionen, som torde komma att avlämnas möjligen redan under onsdagen, avser åtgärder av natur att undanröja den framkomna oron bland bankens insättare.

13)

Stockholm den 14 maj 1929.

Herr statsrådet m. m. N. Wohlin.

På anmodan av herr statsrådet avlämnade ett antal banker den 8 i denna månad till herr statsrådet ett anbud på förvärvandet av de staten tillhöriga aktierna i Aktiebolaget Jordbrukarbanken.

Sedan herr statsrådet tillkännagivit, att anbudet icke syntes kunna oförändrat antagas, hava undertecknade den 12 dennes ytterligare samrätt i frågan. Till bekräftande av vad vi sistnämnda dag muntligen delgivit herr statsrådet önska vi härigenom meddela, att vi vid vårt sammanträde voro ense om att, med beaktande av de av herr statsrådet framförda synpunkterna, söka åstadkomma följande ändring i det tidigare avlämnade anbudet.

Till en början skulle Svenska Lantmännens Riksförbunds ställning stärkas på två vägar. Dels skulle genom försorg av de banker, som komme att förvärva de ovanberörda aktierna, riksförbundet omedelbart befrias från betalningsskyldighet för skuldförbindelser till ett belopp av två miljoner kronor. Dels skulle genom tillmötesgående av riksbanken åt riksförbundet åstadkommas en delcrederefond på så sätt, att den eller de banker, hos vilka riksförbundet komme att hava sina affärer, finge hos riksbanken under tio år åtnjuta ett returdiskonto på rediskonterade växlar å 15 miljoner kronor samt att vad som genom returdiskontot erhöles avsattes för riksförbundets räkning. Sedan klarhet vunnits, att nu nämnda lättnader för riksförbundet skulle kunna åstadkommas, skulle förhandling med riksförbundet upptagas angående lämpligt kreditavtal mellan förbundet och den eller de banker, som kunde ifrågakomma för handhavandet av riksförbundets bankaffärer.

Vi vilja tillägga, att vi hade förvissat oss om, att under de angivna förutsättningarna lämplig bankförbindelse kunde bli riksförbundet erbjuden.

Högaktningsfullt

Helmer Stén.

H. Lauritzen.

M. Wallenberg Jr.

G. W. Söderberg.

Med föranledande av innehållet i de under 2) och 7) här ovan intagna handlingar avlät konstitutionsutskottet den 27 maj 1929, i den ordning, § 46 riksdagsordningen angiver, till vederbörande statsråd följande skrivelse:

»I de handlingar, som till konstitutionsutskottet överlämnats i anledning av dess skrivelse den 24 innevarande maj månad, uppgives, att AB. Göteborgs Bank, AB. Svenska Handelsbanken, AB. Sydsvenska Banken, AB. Enskilda Banken i Vänersborg, Skandinaviska Kreditaktiebolaget, Skaraborgs Enskilda Bank, Stockholms Enskilda Bank, Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag, Sundsvalls Enskilda Bank, Södermanlands Enskilda Bank, Uplands Enskilda Bank, Östergötlands Enskilda Bank för några veckor sedan blivit 'av regeringen anmodade att avlämna ett köpeanbud å aktierna i Aktiebolaget Jordbrukarbanken'.

Om formen för och innehållet av denna anmodan från regeringens sida har någon närmare upplysning icke stått att erhålla i de till konstitutionsutskottet överlämnade handlingarna, liksom ej heller i de överlämnade utdragen ur statsrådsprotokollen omtalas, att någon föredragning skett eller något Kungl. Maj:ts beslut fattats i dylikt avseende.

Utöver de citerade orden, som förekomma i de av ovannämnda bankinstitut avgivna svarsskrivelser, synes frågan om sättet för inledande av ifrågavarande förhandlingar med berörda bankinstitut uti de till konstitutionsutskottet överlämnade handlingarna endast vara berörd i ett *Protokoll, hållet vid sammanträde med centralstyrelsen för Aktiebolaget Jordbrukarbanken den 3 maj 1929*, § 1, däri det heter: 'Generaldirektör Insulander meddelade, att han denna dag kallats till statsministern och därvid erhållit meddelande, att fråga väckts om försäljning av statens intressen i Aktiebolaget Jordbrukarbanken och att man i dylikt syftemål konfererat med verkställande direktörerna för Stockholms Enskilda Bank, Skandinaviska Kreditaktiebolaget och Aktiebolaget Svenska Handelsbanken.'

På uppdrag av konstitutionsutskottet och å dess vägnar har jag fördenskull äran hos herr statsrådet anhålla om benägen åtgärd för överlämnande till konstitutionsutskottet av handlingar eller upplysningar, varav full klarhet kan vinnas i avseende å innehållet av och formen för den framställning, som i ovan berört syfte av Kungl. Maj:ts regering blivit gjord till vissa bankinstitut i huvudstaden och å andra orter. Stockholm den 27 maj 1929.»

Såsom svar härå erhöll konstitutionsutskottet en av statsrådet och chefen för finansdepartementet den 27 maj 1929 dagtecknad skrivelse av följande lydelse:

»I skrivelse av denna dag har herr ordföranden anhållit om åtgärd för överlämnande till konstitutionsutskottet av handlingar eller upplysningar, varav full klarhet kan vinnas i avseende å innehållet av och formen för den framställning, som i det i skrivelsen berörda syfte av Kungl. Maj:ts regering blivit gjord till vissa bankinstitut i huvudstaden och å andra orter.

I anledning härav har jag äran meddela, att något Kungl. Maj:ts beslut eller eljest några handlingar till belysande av det angivna spörsmålet icke finnas. Såsom ett led i den av chefen för finansdepartementet företagna utredningen i ärendet angående olika lösningar gjordes, sedan ärendet upptagits till behandling i s. k. allmän beredning, en muntlig framställning till verkställande direktörerna för Stockholms Enskilda bank, Skandinaviska Kredit Aktiebolaget och Aktiebolaget Svenska Handelsbanken att undersöka, huruvida och under vilka villkor privata banker skulle kunna befinnas villiga att förvärva statens aktieinnehav i Aktiebolaget Jordbrukarbanken. Kungl. Maj:ts enda beslut i saken avser propositionens avlåtande. Stockholm den 27 maj 1929.»

Med föranledande av innehållet i det under 10) här ovan intagna protokollet anhöll konstitutionsutskottet den 27 maj 1929 hos vederbörande statsråd, att till utskottet måtte överlämnas de styrelsens för Aktiebolaget Jordbrukarbanken protokoll eller eljest i bankens arkiv förvarade handlingar, som kunde lämna upplysningar om de tillfällen, då bankstyrelsen, enligt meddelande i styrelsens protokoll av den 13 maj 1929, framlagt bankens situation för vissa tidigare fungerande finansministrar och om vad vid dessa konferenser med sagda finansministrar förekommit.

I anledning härav anförde bankstyrelsens ordförande i en den 27 maj 1929 dagtecknad, till statsrådet Wohlin ställd och av denne till utskottet överlämnad skrivelse följande:

»I anledning av herr statsrådets skrivelse av innevarande dag med anmodan om överlämnande av i skrivelse från ordföranden i riksdagens konstitutionsutskott av den 27 maj 1929 avsedda protokoll eller handlingar får jag vördsamst meddela, att några handlingar eller protokoll, som kunna lämna närmare upplysning om de tillfällen, då bankstyrelsen framlagt bankens situation för vissa tidigare finansministrar, icke finnas. De tillfällen, varå bankstyrelsen i sitt protokoll av den 13 maj 1929 syftar, ha varit, dels de förhandlingar, som under våren 1924 fördes med dåvarande finansminister K. J. Beskow och Aktiebolaget Kreditkassan angående ordnandet av vissa Sulfittaktiebolaget Götas engagement hos Kreditkassan, vid vilket tillfälle styrelsen hade anledning att för finansministern framlägga bankens ställning, dels det tillfälle, då bankens verkställande direktör till finansminister F. V. Thorsson överlämnade bankens bokslut för år 1924.»

*Utskottets
yttrande.*

Enligt utskottets mening ger chefens för finansdepartementet behandling av föreliggande ärende anledning till erinringar.

Till en början måste utskottet såsom synnerligen egendomligt anse, att departementschefen icke vidtagit någon som helst åtgärd för att lugna den redan under senare hälften av april utbrutna paniken ibland Jordbrukarbankens insättare. Ätminstone sedan bankinspektören — den ämbetsman, som för hithörande ärendens sakkunniga bedömande står till Kungl. Maj:ts förfogande — den 29 april avgivit sin P. M., borde departementschefen haft sådana utgångspunkter för bedömande av bankens ställning, att han kunnat vidtaga åtgärder för att motverka oron bland bankens insättare och de därav föranledda stora uttagen av insatt kapital. I varje fall lärer departementschefen kunnat söka erhålla fast grund för utfärdandet av en lugnande förklaring eller för vidtagandet av andra åtgärder i förutnämnda syfte genom att på lämpligt sätt söka närmare kontakt med riksdagen och de olika meningsriktningarna inom densamma. Detta borde hava varit så mycket mera påkallat, som Jordbrukarbanken tillkommit genom en särskild stödaktion från den anslagsbeviljande statsmakten och en olycklig utveckling av bankens ekonomi på ett kännbart sätt måste påverka statens finanser.

Den anmärkta underlåtenheten att söka lugna bankens insättare förstörde från början utsikterna för en för staten förmånlig försäljningsaktion. Men

jämväl tillvägagångssättet vid försäljningsförhandlingarna ger anledning till befogade anmärkningar.

Frågan om försäljning av statens aktier i Jordbrukarbanken har inför Kungl. Maj:t endast omförmäts i samband med föredragningen av propositionen om visst stöd åt samma bank. Varken vid beredningen av sagda proposition eller vid den tidigare handläggningen av försäljningsfrågan har departementschefen i tillräcklig utsträckning inhämtat yttranden från myndigheter och från de institutioner, vilkas intressen av frågan berörts. Chefen för finansdepartementet har sålunda vid försäljningsfrågans upptagande icke aktat nödigt att angående lämpligheten av ett sådant steg infordra yttrande vare sig från Jordbrukarbankens styrelse eller från bankinspektören. Särskilt finner emellertid utskottet departementschefens förfarande beträffande bekantgörande av Jordbrukarbankens portfölj vara anmärkningsvärt. Trots bankstyrelsens uttalande betänkligheter har departementschefen föranlett bankstyrelsen att icke motsätta sig kravet, att privatbankernas representanter finge granska portföljen. Dessa departementschefens åtgärder hava knappast varit berättigade, innan departementschefen förvissat sig därom, att Kungl. Maj:t och riksdagen vore ense om lämpligheten att vid denna tidpunkt försöka försälja aktierna.

Av vad sålunda förekommit synes det utskottet vara ådagalagt, att statsrådet och chefen för finansdepartementet i sina mått och steg vid detta ärendes behandling brustit i skicklighet samt icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, vadan utskottet får hos riksdagen mot honom göra

anmälan enligt § 107 regeringsformen.

Stockholm den 30 maj 1929.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. VON GEIJER.

Närvarande: Herrar von Geijer, Sävström, Strömberg, David Bergström, Thulin, G. W. Hansson, Hellberg, Ljunglund, Larsén, Sundberg, Alexander Nilsson, Magnusson i Tumhult, Engberg, Jansson i Edsbäcken**, Persson i Trången, Forssell, Laurén*, Norling i Lesjöfors, Björck i Kristianstad och Västberg.

---

* Ej närvarande vid memorialets justering.

** Avstod från att rösta vid ärendets avgörande.

Reservation

av herrar *von Geijer, Ljunglund, Sundberg, Magnusson* i Tumhult, *Forssell, Laurén* och *Björck* i Kristianstad, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

Enligt utdrag av protokollet hos riksdagens första kammare för den 22 maj 1929 har kammaren till konstitutionsutskottet remitterat en av herr *Möller*, i den ordning 57 § riksdagsordningen föreskriver, gjord anmälan, vilken vid öppnandet av det förseglade konvolut, som avlämnats vid anmälan framställande, befanns vara av detta innehåll:

Till Riksdagens Konstitutionsutskott.

Lördagen den 20 april påbörjades i en huvudstadstidning en artikelserie angående Jordbrukarbanken av synnerligen sensationell beskaffenhet. Av det sakförhållandet, att banken i vanlig bankmässig ordning förmedlat ett obligationslån för A. B. Stockholms Hypotekskassa, begagnade sig tidningen för varje handa försåtliga antydningar om att banken på ett eller annat sätt vore in dragen i den allmänna sparbankskraschen. I tidningens nummer för den 20, 21, 25 och 28 april pågick denna mot banken öppnade kampanj. Påföljden visade sig redan måndagen den 22 april, då uttagningar av insatta medel i stor utsträckning ägde rum. »Rusningen» fortsatte de påföljande dagarna, så att vid veckans slut ungefär 8 miljoner kronor av insatta medel uttagits eller uppsagts. Ehuru bankens ställning enligt oemotsagda uppgifter efter statens övertagande av aktiemajoriteten i hög grad förbättrats, kunde den givetvis — lika litet som någon annan bank med motsvarande aktiekapital och omslutning — stå oberörd av en sådan massuttagning av inestående medel.

I den bekymmersamma ställning, som sålunda inträtt, sökte medlemmar av bankens styrelse — styrelsens ordförande redan den 20 april — kontakt med statsrådet och chefen för finansdepartementet för att rådgöra om situationen och om möjligt från hans eller regeringens sida erhålla en för insättarna lugnande förklaring. Flera av styrelsens ledamöter uppgivas ej ens ha erhållit företräde för finansministern. Någon åtgärd från hans sida för att lugna insättarna förspordes icke, och uttagningarna forto därför, i sådan omfattning, att de närmade sig 20 miljoner kronor. Efter denna verksamhet från finansministerns sida kom den 3 sistlidne maj en hänvändelse från regeringshåll till bankstyrelsens ordförande, däri denne erhöi meddelande om att bankens försäljande till ett konsortium av privatbanker inom regeringen övervägdes, och meddelades därför, att ombud för Stockholms enskilda bank, Skandinaviska kreditaktiebolaget och A. B. Svenska Handelsbanken borde erhålla del av en av bankspektören verkställd undersökning beträffande bankens ställning. Den närmare innebörden i enskildheter av denna hänvändelse torde till även tyrs kunna inhämtas av Jordbrukarbankens styrelses protokoll.

Den 5 maj beordrades styrelsen, enligt i pressen synliga uppgifter, att bereda privatbankernas ombud — nu utökade med ombud för A. B. Göteborgs bank — tillfälle att granska de större engagemangen i bankens portfölj.

Den 6 maj utsträcktes, jämväl på finansministerns hemställan, privatbankernas befogenhet till att granska bankens samtliga engagemang. Denna granskning ägde rum å Svenska bankföreningens lokaler samma dag. Det uppgives, att ett 10-tal representanter för ifrågavarande banker deltagit i gransk-

ningen. Påföljande dag torde ett sammanträde, gemensamt för ombud från storbankerna och ett större antal mindre privatbanker ha hållits.

Rykten om en förestående försäljning av statens aktieinnehav i Jordbrukarbanken sökte sig under tiden ut till pressen. Måndagen den 13 dennes innehöll förut åsyftade huvudstadstidning en ny alarmartikel, vari t. o. m. insättarna i banken uppskrämdes med utsikten att deras innestående medel kunde komma i fara. Påföljden blev den 14 maj ny »rusning» av insättarna, särskilt i landsorten.

Först denna dag tog en medlem av regeringen till orda, i det att statsministern genom omedelbart svar på en i andra kammaren väckt interpellation avgav den lugnande förklaring i fråga om säkerhet för insättarnas medel, som varit på sin plats långt tidigare.

Efter min uppfattning föreligga i anledning av vad som inträffat följande skäl till anmärkningar mot statsrådet Wohlin:

1:o) Genom underlåtenhet att något åtgöra till lugnande av stämningen bland bankens insättare måste han anses i väsentlig mån ansvarig för de väldiga kapitaluttag, som skett i banken med därav följande underminering av bankens ställning. Mer än 20 miljoner kronor ha uttagits under de gångna veckorna, och banken har förlorat, kanske för avsevärd tid framåt eller alltid, en värdefull del av sitt klientel. Vare sig han haft för avsikt att föreslå en försäljning av statens aktieinnehav i banken eller — som nu blivit fallet — en stödaktion för densamma, är tillvägagångssättet lika fördärvbringande. Den värdeminskning, som banken undergått, drabbar staten såsom ägare av banken. Jag hemställer därför, att konstitutionsutskottet av här angivna skäl mot honom framställer anmärkning enligt 107 § R.F.

2:o) Genom finansministerns ingripande — vars konstitutionella natur först torde kunna fastslås, sedan handlingarna i målet gjorts tillgängliga — har tillfälle beretts en stor del av de med Jordbrukarbanken konkurrerande privatbankernas direktörer och tjänstemän att erhålla minutiös kännedom om Jordbrukarbankens kundkrets och åtskilligt annat, som eljest är kringgärdat med strängaste sekretess. Skadan härav kan knappast överblickas. En undersökning torde giva vid handen, att banken redan fått på olika sätt känna verkningarna av att bankens portfölj på detta sätt blivit utlämnad till konkurrentbankernas kännedom. De av finansministern i detta hänseende vidtagna åtgärderna torde hemfalla under 107 § R.F.

3:o) Slutligen torde undersökning böra verkställas, huruvida finansministern i sina under 2:o) omförmälda åtgöranden iakttagit konstitutionella former. För den händelse så icke skulle vara fallet, föreligger jämväl av detta skäl anledning till anmärkning.

Stockholm den 23 maj 1929.

Gustav Möller.

Vidare har enligt utdrag av protokoll hos riksdagens andra kammare för den 22 maj 1929, kammaren till konstitutionsutskottet remitterat en av herr *Flyg*, i den ordning 57 § riksdagsordningen föreskriver, gjord anmälan mot statsrådet och chefen för finansdepartementet, vilken anmälan vid öppnandet av det förseglade konvolut, som vid anmälan framställande avlämnats, befanns vara av denna lydelse:

Till riksdagens konstitutionsutskott.

I en till riksdagen avlåten proposition har Kungl. Maj:t föreslagit en stödaktion för Aktiebolaget Jordbrukarebanken. Det är en allmän uppfattning

att behovet av denna stödaktion uppstått icke minst genom det sätt varpå statsrådet och chefen för finansdepartementet har uppträtt inför det anfall, som från vissa storfinansiella kretsar levererats mot Jordbrukarebanken. I den av dessa finansiella kretsar ägda Stockholms Dagblad upplades en rad av artiklar med syfte att skapa panikstämmning bland Jordbrukarebankens insättare samt att skapa en allmän opinion mot banken ifråga. Det var en klar aktion från storbankshåll mot den av staten ägda Jordbrukarebanken. Aktionen lyckades även så långt att man fick massor av insättare att uttaga sina hos banken inestående tillgångar, enligt uppgift omkring 20 miljoner kronor.

Denna aktion fick fortgå, den ena larmartikeln fick avlösa den andra, utan att statsrådet Wohlin ansåg sig ha anledning att ingripa med en lugnande förklaring. Detta trots att statsrådet erhållit uppmaning till sådant ingripande från ordföranden i bankens styrelse. Statsrådet Wohlin vidtager i stället den åtgärden att låta representanter för de storbanker, vilka organiserat insättarepaniken, företaga en granskning av Jordbrukarebankens ställning och skaffa sig en för kommande aktioner värdefull kännedom om bankens engagemang.

Vad som här kan konstateras, det är, att statsrådet Wohlin begagnat sin ställning att tillvarataga storbankernas intressen. För undertecknad ligger här inget som helst förvånansvärt. En regering i ett kapitalistiskt land, och framförallt en högerregering, har alltid att tillvarataga det finansiella fåtalets intressen. Den konstitution, som gäller, respekteras så länge detta respekterande icke står i motsättning till ovan nämnda grupperas intressen. Uppstår en sådan motsättning, så trampas alla konstitutionella bestämmelser och lagar hänsynslöst under fötterna.

Emellertid torde man i denna affär kunna konstatera att statsrådet Wohlin handlat i strid mot gällande konstitution. Statsrådets uppträdande måste betecknas såsom ett grovt missbruk av ämbetet. Det kan icke försvaras:

att chefen för statens finanser låter ett företag, vari staten är engagerad, ekonomiskt undermineras av en grupp storbanker och

att statsrådet sedan uppdrager åt representanter för just dessa storbanker att göra en undersökning om ställningen hos det företag, vilket de undergrävt, för

att därefter komma med en hemställan till riksdagen att besluta genom ökade skattebördor täcka den förlust, som på *detta sätt uppkommit*.

Med stöd av vad jag ovan anfört samt med hänvisning till de handlingar, som i ärendet finnas, får jag hemställa att konstitutionsutskottet framställer anmärkning mot statsrådet Wohlin enligt 107 § regeringsformen.

Stockholm den 22 maj 1929.

Nils Flyg.

I anledning av dessa anmärkningar har konstitutionsutskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver infordrat förefintliga, till det anmärkta ärendet hörande handlingar.

Utskottet har vid granskning av dessa handlingar och prövning av de för bedömandet av kritiken mot finansministern inverkande omständigheterna funnit, att anmärkarnas i det väsentliga samstämmiga redogörelse för det händelseförlopp, som föranlett finansministerns ingripande och åtgöranden i fråga om Jordbrukarbanken, är skev och vilseledande.

Båda anmälarna uppgiva, att uttagningarna av insatta medel i Jordbrukarbanken skulle ha föranletts av artiklar i en stockholmstidning, vilka sägas ha haft ett synnerligen sensationellt innehåll och enligt herr Flyg offentliggjorts

»med syfte att skapa panikstämning bland Jordbrukarbankens insättare». Hr Möller upplyser, att den åsyftade artikelserien började den 20 april. Av den kungl. propositionen nr 238 angående vissa Jordbrukarbanken berörande frågor framgår, att ordföranden i Jordbrukarbankens styrelse den 20 sistlidne april meddelat finansministern, att under intrycket av den oro, som vållats av vissa sparbankers och Aktiebolaget Stockholms hypotekskassas iråkade obestånd ävensom vissa uttalanden i pressen, uttagningar under de närmast föregående dagarna ägt rum å insättarräkningar i banken i betydligt mer än normal utsträckning och att om sådana uttagningar skulle fortsätta och eventuellt taga ökad omfattning, detta förhållande icke kunde annat än ingiva vissa farhågor med hänsyn till bankens verksamhet. Det framgår härav, att styrelsens ordförandes farhågor den 20 april måste ha föranletts av uttagningar, som förekommit, innan den åsyftade artikelserien kunnat framkalla någon panik bland bankens insättare. Det är därför påtagligen oriktigt att påstå, att den stämning av oro, som förorsakat uttagningarna, skulle uteslutande eller i första rummet kunna hänföras till artiklarna i den åsyftade tidningen. Det är uppenbart, att orosstämmningens väsentliga orsak var den misstro, som kraschen i de s. k. allmänna sparbankerna hade framkallat. Att denna misstro i särskild grad kom att rikta sig mot Jordbrukarbanken, förklaras därav, att alla tidningar lämnat meddelanden om, att Jordbrukarbanken haft affärer med Aktiebolaget Stockholms hypotekskassa, vars falissemang stod i samband med de allmänna sparbankernas. I styrelsen för Aktiebolaget Stockholms hypotekskassa satt den ledande mannen i Allmänna sparbankens i Stockholm styrelse. En ledamot och en suppleant i styrelsen för Jordbrukarbanken tillhörde styrelsen för Aktiebolaget Stockholms hypotekskassa. Båda blevo på finansministerns initiativ avlägsnade från Jordbrukarbankens styrelse. Sambandet mellan sparbankskraschen och misstron mot Jordbrukarbanken är sålunda påtagligt. Orsakerna till uttagen ur Jordbrukarbanken inskränkte sig alltså icke till verkningarna av i en viss tidning förekommande artiklar utan voro av mera komplicerad och djupare liggande art. Uppgiften att häva dem var därför ej så enkel som anmälarna förutsätta. Det är i varje fall oförsvarligt att — som herr Möller gör — utpeka finansministern som »i väsentlig mån ansvarig för de väldiga kapitaluttag, som skett i banken».

Inom konstitutionsutskottet har uppgivits, att bankinspektören skulle i bankoutskottet vid behandlingen av den k. propositionen om stödaktion för Jordbrukarbanken ha yttrat, att en stödaktion ej skulle ha varit behövlig, om ett auktoritativt yttrande i tid gjorts till lugnande av stämningen bland insättarna. Denna uppgift har föranlett konstitutionsutskottet att jämlikt § 46 riksdagsordningen inhämta förklaring från bankinspektören, huruvida han inför bankoutskottet uttalat, att med hänsyn till bankens ställning den 31 mars en stödaktion icke varit behövlig, därest banken ostört fått fortsätta sin verksamhet.

I anledning av utskottets förfrågan har till utskottet överlämnats skrivelse från bankinspektören till statsrådet och chefen för finansdepartementet av följande lydelse:

Till herr statsrådet och chefen för k. finansdepartementet.

Med anledning av herr statsrådets skrivelse denna dag, varmed för besvarande överlämnats i avskrift en av ordföranden i riksdagens konstitutionsutskott till herr statsrådet Beskow likaledes denna dag avlåten skrivelse får jag härmed vördsamt meddela följande.

Vid sammanträde sistförflutna vecka med riksdagens bankoutsnitt, där jag på anmodan var närvarande, ställdes på mig en fråga, vars ordalydelse jag icke påminner mig, men vars innebörd jag uppfattade som följer: Hade någon stödaktion från det allmännas sida gent emot AB. Jordbrukarbanken nu varit av nöden, därest icke, till följd av de kända händelserna beträffande ett flertal sparbanker och Stockholms hypotekskassa samt att i vissa i samband därmed mot AB. Jordbrukarbanken riktade artiklar förekommit i en huvudstadstidning, oro uppkommit omkring banken och i banken insatta medel i stor omfattning uttagits?

Denna fråga besvarade jag nekande. Och anförde jag såsom skäl härför bl. a. bankens likviditetsställning pr 31/3 1929 varit mycket tillfredsställande. Om bankens ställning i övrigt har jag, så vitt jag nu minnes, icke yttrat mig i detta sammanhang.

Stockholm den 28 maj 1929.

F. von Krusenstjerna.

Detta uttalande av bankinspektören bestyrker ytterligare den ovan uttalade uppfattningen, att man måste räkna med flera orsaker till den oro, som uppstått omkring Jordbrukarbanken, och icke hänföra den allenast till de åsyftade artiklarna i en stockholmsidning.

Vad beträffar den påtalade uraktlåtenheten att utfärda en lugnande förklaring bör först erinras därom, att det självfallet närmast bort tillkomma *bankens styrelse* att rätta de vilseledande uppgifter, som i pressen hade förekommit om bankens ställning. Anser man emellertid, att en sådan förklaring från bankstyrelsen på grund av de rådande förhållandena icke kunde hava fått åsyftad verkan, så kunde likväl finansministern icke efterkomma gjorda underhandsframställningar att avgiva en sådan förklaring, eftersom han under tiden intill den 29 april ännu icke fått del av bankinspektörens promemoria rörande bankens ställning och han efter sagda datum av promemorian måste finna, att bankens ställning icke var sådan, att den fyllde de i banklagen för tryggnad av insättarnas rätt stadgade villkoren. Under sådana förhållanden kunde finansministern så mycket mindre förklara, att insättarna voro till fullo skyddade, som riksdagen aldrig iklätt statsmakterna någon som helst garanti i sådant avseende. Först när Kungl. Maj:t beslutat avlåta proposition i ärendet, kunde meddelande lämnas om att åtgärder föreslagits, ägnade att lugna oron bland insättarna.

Herr Möller har vidare anført, att anledning till anmärkning mot statsrådet Wohlin skulle föreligga därutinnan, att »genom finansministerns ingripande tillfälle beretts en stor del av de med Jordbrukarbanken konkurrerande privatbankernas direktörer och tjänstemän att erhålla minutiös kännedom om Jordbrukarbankens kundkrets och åtskilligt annat, som eljest är kringgårdat med strängaste sekretess.» »Skadan härav», säger herr Möller, »kan knappast överblickas. En undersökning torde giva vid handen, att banken

redan fått på olika sätt känna verkningarna av att bankens portfölj på detta sätt blivit utlämnad till konkurrentbankernas kännedom».

Till belysande av hållbarheten av den sålunda anförda anmärkningsanledningen vill utskottet anförä, att ett initiativ från vederbörande departementschefs sida till inledande av förhandlingar rörande en försäljning av statens aktier i Jordbrukarbanken så mycket mindre torde kunna göras till föremål för en anmärkning jämlikt § 107 regeringsformen, som riksdagen såväl 1923 som 1928 uttryckligen hållit frågan om en försäljning av statens aktier i banken öppen. I riksdagens skrivelse nr 64 vid 1923 års riksdag uttalas bl. a. följande: »Då riksdagen således ansett sig böra bifalla Eders Kungl. Maj:ts förslag (angående tecknande av aktier i ett för övertagande av aktiebolaget Svenska lantmännens banks rörelse bildat bankaktiebolag), har detta emellertid skett under den uttryckliga förutsättningen, att den aktieteckning i ett bankföretag, som staten på grund av i detta fall föreliggande alldeles särskilda omsändigheter nu anser sig böra företaga, icke får anses innebära ett ställningstagande till den omstridda frågan om statens drivande av affärsbanksverksamhet.» I anslutning till denna ståndpunkt ville riksdagen också såsom sin åsikt uttala, att oktroj för den nya banken borde begränsas till en tid av sex år utöver den del av då löpande år (1923) varunder banken kunde vara i verksamhet. År 1928 uttalade riksdagen i samband med en förklaring att från riksdagens sida hinder icke mötte mot fortsättande av Aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse efter utgången av år 1929, att, med avseende å statens ställning som aktieägare i banken, Kungl. Maj:t och riksdagen givetvis vore oförhindrade att under oktrojtiden besluta de förändringar, som kunna finnas lämpliga (jämför bankoutskottets utlåtande n:r 46!)

Då sålunda riksdagen själv berett utrymme för ett initiativ till förhandling om försäljning av ifrågavarande aktier, kan den omständigheten, att en chef för finansdepartementet tager ett dylikt initiativ, icke föranleda till anmärkning jämlikt § 107 R. F. Att ett förslag i sådant syfte, som vederbörande departementschef ämnar förelägga riksdagen, måste bygga på en för köparna bindande offert, synes ofrånkomligt, och att medgivande måste lämnas dem, som reflektera på köpet, att taga del av ställningen inom det företag, som är föremål för förhandlingar, torde likaledes vara oundvikligt. En sådan undersökning ingår såsom ett nödvändigt led i det beredningsarbete, som enligt regeringsformens föreskrifter skall föregå den slutliga föredragning inför Konungen i statsrådet, som måste ligga till grund för proposition till riksdagen.

Då hr Möller yttrar, att den skada, som vållats därav att representanter för vissa banker fått taga del av Jordbrukarbankens portfölj »knappast kan överblickas», vill utskottet påpeka, att han icke närmare angivit vari denna skada skulle bestå. Hr Möller förmenar, att »en undersökning torde giva vid handen, att banken redan fått på olika sätt känna verkningarna av att bankens portfölj på detta sätt blivit utlämnad till konkurrentbankernas kännedom», och han synes därmed vilja uttala, att konstitutionsutskottet borde föranstalta om en undersökning i syfte att klarlägga hithörande spörsmål. Redan den forcerade arbetstakt, som utskottet nödgats ålägga sig vid behandlandet av de av her-

rar Möller och Flyg väckta frågorna, har omöjliggjort en sådan undersökning. Utskottet vill uttala, att utskottet icke kan finna det sannolikt, att den granskning av Jordbrukarbankens portfölj, som nu ägt rum, kan hava länt banken till större skada än den granskning av Svenska lantmännens banks ställning på sin tid kan hava medfört för Jordbrukarbankens verksamhet, som år 1923 föregick den proposition, som på dåv. statsrådet Thorssons föredragning framlades för riksdagen i syfte att skapa sistnämnda bank. Utskottet vill tillika påpeka, att denna granskning i flera avseenden ytterst nedslående resultat, vilka icke hade fått plats i propositionen, av Thorsson själv föredrogs inför första kammaren vid den avgörande debatten den 22 mars 1923. Den redogörelse, åt vilken den socialdemokratiska departementschefen då gav full offentlighet, var undertecknad av herrar O. Rydbeck och Joseph Nachmansson. Då veterligen ingen riktat någon anmärkning vare sig i den ena eller den andra formen för det dåvarande finansminister Thorsson omedelbart före Jordbrukarbankens startande inför allmänheten framlade dess vanskliga ställning, förefaller det utskottet orimligt att nu rikta en anmärkning mot statsrådet Wohlin, för det han låtit representanter för vissa banker bilda sig en uppfattning om värdet av bankens engagemang, en uppfattning, som ju icke av statsrådet bringats till allmänhetens kännedom. Utskottet vill i detta sammanhang ingalunda bestrida, att det för en bank kan vara mindre angenämt, att dess engagemang blir bekantgjort för konkurrenter, ev. för hela allmänheten. Men utskottet vill å andra sidan framhålla, att detta mått av intrång på banksekretessen just är en av de oundvikliga risker, som varje bankledning måste göra klart för sig, att den löper, därest den icke med nödig skicklighet och framgång handhaver sina uppgifter. Det bör därjämte framhållas, att reflektanterna på sätt nyss nämndes allenast fingo tillfälle att taga kännedom om bankens engagemang, bland vilka de större för övrigt redan voro i bankkretsar kända, men däremot icke om bankens inlåning, vars hemlighållande ur konkurrenssynpunkt är för banken av helt annan och större betydelse.

Slutligen har herr Flyg påstått, att statsrådet Wohlin »handlat i strid mot gällande konstitution». Herr Möller förmenar, att »en undersökning torde böra verkställas, huruvida finansministern i sina under 2:o) omförmälda åtgöranden iakttagit konstitutionella former».

Då inom utskottet gjorts gällande, att ett formligt beslut av Konungen i statsrådet bort ligga till grund för inledande av försäljningsförhandlingar med vissa banker, vill utskottet uttala, att utskottet icke delar denna mening. Enligt § 10 regeringsformen skola ärendena, innan de hos Konungen i statsrådet föredragas, av vederbörande departementschef beredas. Den av grundlagen föreskrivna och i praxis allmänt följda ordningen innebär alltså, att först efter det den på vederbörande departementschef ankommande beredningen avslutats, ärendena föredragas i statsrådet. Så har ock i förevarande fall förfarits. Anledning att avvika från den grundlagsfästa och vedertagna ordningen, skulle endast förelegat, därest inledande av förhandlingar stått i strid med ett av Kungl. Maj:t tidigare fattat beslut, men så har, såvitt veterligt är, ej varit fallet.

Det har likaledes inom utskottet påståtts, att Kungl. Maj:ts proposition nr 238 av den 13 maj d. å. icke skulle ha erhållit den beredning, som stadgas i R. F. § 10. Sålunda har förmenats, att yttranden borde hava inhämtats av Jordbrukarbankens styrelse och av bankinspektören rörande den stödaktion, som i propositionen föreslås. Redan ur formell synpunkt vill utskottet härvidlag påpeka, att Jordbrukarbankens styrelse icke är ett ämbetsverk och § 10 R. F. talar just om inhämtande av upplysningar från vederbörande *ämbetsverk*. Men i främsta rummet torde kravet på anmärkning mot statsrådet Wohlin i berörda avseende böra avvisas med hänsyn till den omständigheten, att Jordbrukarbankens läge genom de handlingar, som redan förelågo, måste ha varit så klarlagt, att ytterligare bidrag till frågans belysning knappast vore av nöden. Vad bankstyrelsens mening om den ifrågasatta försäljningen beträffar, hade denna kommit finansministern tillhanda genom det honom tillställda protokollsutdraget av den 4 maj. Vad bankinspektören beträffar, föreligger ett yttrande från honom daterat den 27 april, varför det torde varit obehövt att även i det skede, då regeringen övergivit försäljningslinjen för stödlinjen, ännu en gång höra denne ämbetsman. Frågans behandling krävde stor snabbhet. Det kan också till en jämförelse framhållas, att kungl. propositionen nr 136 vid 1923 års riksdag, sedan den redogjort för det initiativ, som advokaten E. Löfgren och bankdirektör H. S. Tamm tagit i skrivelse den 13 mars 1923, icke redovisar yttrande från någon ämbetsmyndighet utan allenast omförmäler, att statsrådet Thorsson i ärendet »samrätt» med vissa uppgivna personer. Utskottet kan vid sådant förhållande icke heller finna den här berörda anledningen till anmärkning bärkraftig.

Då utskottet efter granskning av de anmärkningsanledningar, som anföras i herrarna Möllers och Flygs anmärkningsskrifter, ävensom av övriga erinringar, som under utskottets behandling av ärendet framkommit, icke kunnat finna något hållbart skäl för anmälan mot statsrådet Wohlin för hans förberedande och handläggning av detta ärende, finner utskottet de framställda anmärkningarna

icke till någon utskottets åtgärd föranleda;

vilket utskottet får för riksdagen tillkännagiva.